

Leksykon myślicieli politycznych i prawnych

Wydanie 4.

Dowiedz się więcej na www.ksiegarnia.beck.pl

WSTĘP

*Ani z edyktu pretora,
jak wielu terażniejszych prawników, ani z XII Tablic,
jak dawniejsi, ale ze źródeł najgłębszej filozofii
czerpać trzeba naukę prawa.*

Cicero, De legibus, I. V.

Prezentowany leksykon został pomyślany jako pomoc dydaktyczna do nauki przedmiotu wykładanego na wyższych studiach prawa i administracji nazywanego historią doktryn politycznych i prawnych. Może on również stanowić użyteczne źródło wiedzy dla studentów politologii, filozofii, socjologii i historii oraz tych wszystkich, którzy pragną osiąść rudymenarne wiadomości na temat dorobku najbardziej znanych i wpływowych twórców idei politycznych i prawnych.

W podręcznikach, skryptach i innych ogólnych opracowaniach z historii doktryn politycznych i prawnych z reguły występuje wiele hipotez badawczych i interpretacji próbujących określić kryteria i desygnaty podstawowych pojęć, które składają się na istotę tego przedmiotu. Pojawiają się zatem takie pojęcia, jak doktryna, ideologia, myśl polityczna, filozofia polityczna, program, koncepcja i pogląd. Wszystkie one wciąż pozostają – mimo licznych prób uściślenia tych określeń – nazwami o nieostrym znaczeniu i nierzadko bywają używane zamiennie. Należy zgodzić się z jednym z autorów zajmujących się przed laty tym zagadnieniem, nieżyjącym już *Markiem Sobolewskim*, że rozróżnienie ideologii od doktryny nie zawsze jest w pełni możliwe i celowe. Można także przyjąć punkt widzenia innego wybitnego znawcy historii myśli politycznej i prawnej, *Franciszka Ryszki*, według którego doktryna stanowi konkretyzację ideologii – przez wskazanie sposobu jej realizacji. Ze względu na wielość interpretacji tych pojęć zrezygnowaliśmy jednak z prób definiowania i kategoryzacji wymienionych określeń. Nie wydaje się ona konieczna w naszym opracowaniu, które za główny cel stawia sobie ułatwienie studentom opanowania i uporządkowania w przystępny sposób rozległego i niełatwego materiału egzaminacyjnego.

Leksykon omawia przede wszystkim twórców z kręgu szeroko rozumianej polityki i prawa, a zatem tych, którzy odnosili się bądź odnoszą w swych poglądach czy koncepcjach do samej istoty ustroju lub prawa, a nie tylko do ich poszczególnych dziedzin. Nie powinny budzić żadnych wątpliwości – czego dowiodły regularnie odbywane od 2001 r. zjazdy naukowe historyków doktryn politycznych i prawnych – wartość i przydatność humanistycznego wykształcenia prawniczego. Zarówno prawnik, jak i administratywista, a i każdy wykształcony obywatel demokratycznego państwa powinien przynajmniej w zarysie poznać koncepcje polityczne i prawne dalszej i bliższej przeszłości oraz współczesności,

bowiem wywierały one i wciąż wywierają niemały wpływ i na ustroje polityczne oraz społeczne, i na stosowanie prawa. Warto je znać i uświadamiać sobie ich znaczenie z tego choćby powodu, że jak zauważył *Richard M. Weaver* „idee mają konsekwencje”. Uzasadnione wydaje się zatem twierdzenie, że nie tylko nieznanomość prawa szkodzi (*ignorantia iuris nocet*). Szkodliwa, a nawet niebezpieczna może okazać się również nieznanomość idei, które znajdują się u jego źródeł i podstaw. Wskazane względy skłoniły nas do takiego przedstawienia poglądów prezentowanych myślicieli, które nie unika elementów wartościujących, co oczywiście nie oznacza, że staraliśmy się preferować w naszym leksykonie określone koncepcje – jako lepsze czy ważniejsze od poglądów innych autorów.

W tych wstępnych uwagach pragniemy jeszcze poczynić inne spostrzeżenia dotyczące założeń przekazanego Czytelnikowi opracowania zbiorowego. Nasz leksykon jest jedynie wprowadzeniem do koncepcji z reguły wybitnych myślicieli, choć zapewne nie wszyscy omówieni w nim twórcy zasługują na to zaszczytne miano. Zdecydowaliśmy się zamieścić w nim także biogramy osób, które co prawda miały określone poglądy, nie zawsze zresztą oryginalne, a niekiedy nawet prymitywne, lecz nie były twórcami rozbudowanej doktryny czy ideologii. Zapatrywania, a zwłaszcza działalność tych osób – jak choćby *Adolfa Hitlera* czy *Francisco Franco* – wywarły jednak znaczny wpływ na nowszą bądź najnowszą historię. Zgodnie z tytułem leksykonu, naszym założeniem było jednak omówienie przede wszystkim koncepcji intelektualistów. Pragniemy ponadto zastrzec, że nie rościmy sobie bynajmniej pretensji do dogłębnego przedstawienia wszystkich myślicieli, którzy odcisnęli piętno na rozwoju instytucji politycznych lub prawnych. Wydaje się, że takie zamierzenie byłoby w jednomowym opracowaniu zwyczajnie niewykonalne. Zdajemy sobie sprawę, że na polskim rynku księgarskim dostępnych jest niemało znakomitych podręczników i innych opracowań z historii doktryn politycznych i prawnych, których nie wymieniamy w tym miejscu tylko z tego powodu, aby przez przeoczenie nie pominąć choćby jednego z nich. Osobno zamieściliśmy jednak wykaz podstawowej – w naszym przekonaniu – literatury przedmiotu, nie uwzględniając w nim wszakże licznych wyborów tekstów źródłowych do nauki dziejów idei. Wszystkie te przyczyny legły u podstaw dokonania takiego, a nie innego wyboru haseł osobowych, który – jak każdy tego rodzaju wybór – nie jest zestawieniem kompletnym, a może nie zawsze najbardziej reprezentatywnym. Bohaterami naszego leksykonu są zatem – co już sygnalizowaliśmy – uczeni, pisarze, publicyści, politycy, mężowie stanu czy przywódcy ruchów politycznych. Czyli i osoby tworzące w zaciszu własnych gabinetów, choć niekiedy z określonych powodów opuszczające swoje „wieże z kości słoniowej”, aby dopuścić się „zdrady klerków” (według określenia *J. Benda*), i aktorzy sceny politycznej realizujący się przez kontakt z masami społecznymi.

We wcześniejszych wydaniach prezentowanego opracowania przyjęliśmy wyłącznie alfabetyczny układ haseł osobowych, nie wprowadzając podziału na poszczególne epoki historyczne, choć rozważaliśmy również przyjęcie takiego

kryterium. W 4. wydaniu zdecydowaliśmy się jednak przyjąć układ chronologiczny – wychodząc naprzeciw postulatam studentów, którzy powszechnie wyrażali opinię, że w ten sposób będą mogli lepiej usystematyzować swoją wiedzę, przygotowując się do zaliczeń i egzaminów z historii doktryn politycznych i prawnych. W odniesieniu do XIX i XX w. oraz początku XXI stulecia, obfitujących w liczne i różnorodne systemy doktrynalne, uznaliśmy za celowe wprowadzenie podziału na poszczególne nurty myśli politycznej i prawnej. Tak w obrębie kolejnych epok historycznych (Starożytność, Średniowiecze, Renesans, Wiek XVII i Oświecenie), jak i w ramach poszczególnych systemów doktrynalnych (anarchizm, konserwatyzm, liberalizm, socjalizm i in.) występujących w późniejszych okresach przyjęliśmy układ alfabetyczny omawianych myślicieli. Zdajemy sobie sprawę, że przyporządkowanie niektórych myślicieli do określonego nurtu doktrynalnego nie wydaje się jednoznaczne i może budzić pewne wątpliwości, gdyż reprezentowane przez nich poglądy mieszczą się nie tylko w jednym kierunku ideowym. Co się jeszcze tyczy konstrukcji tego opracowania: na treść każdego hasła składają się w kolejności podstawowe informacje biograficzne o omawianym myślicielu i jego najważniejszych publikacjach (których tytuły z reguły podajemy w oryginale), a następnie omówienie kwintesencji jego koncepcji czy poglądów (stanowiące zasadniczą część biogramu). Na końcu hasła podano – wprawdzie nie w każdym przypadku – krótką informację o oddziaływaniu danej doktryny lub nawiązywaniu do niej przez innych ideologów. Zgodnie z sugestią Wydawnictwa C.H. Beck, staraliśmy się trzymać reguły, poza nielicznymi wyjątkami od niej, aby poszczególne biogramy były mniej więcej równej objętości, tj. nie przekraczały 30–40 wierszy. Są one zatem mniej obszerne od tych haseł, które zostały zamieszczone w cennych słownikach opracowanych przez *Henryka Olszewskiego* i zespół badaczy krakowskich pod kierunkiem *Michała Jaskólskiego*.

Autorzy

[Przejdź do księgarni →](#)